

INVESTIGATION OF DEMOCRATIC BELIEFS OF TEACHER CANDIDATES ACCORDING TO VARIOUS VARIABLES

**ÖĞRETMEN ADAYLARININ DEMOKRATİK İNANÇLARININ ÇEŞİTLİ
DEĞİŞKENLERE GÖRE İNCELENMESİ**

Sabri GÜNGÖR¹

Abstract

The concept of democracy, the meanings attached to it, and the debates about the application of democracy, cover a wide range of historical processes. One of these areas of discussion is education. The democracy of the students and the reflection of it on the school and other living spaces is one of the educationally important issues. While the role of teachers is crucial in helping students to transform democracy into a way of life, it is essential that teachers firstly believe in the training they receive before starting their career. In this context, the aim of studying is determining the democratic belief levels of the prospective teachers and examining the relation of democratic teacher beliefs to various variables. Descriptive scanning models are used in the study. The study group of study constitutes 292 prospective teachers in the Faculty of Education of the University of Kafkas in the spring semester of 2015-2016, who are trained in pre-school teachers, classroom teachers, science teachers, social studies teachers, and psychological counseling and guidance programs with students from first year to fourth grade. The Democratic Teacher Beliefs Scale (DTBS) developed by Shechtman (2002) and adapted to Turkish by Kesici (2006) was used in the research. SPSS 20.0 program was used in the analysis of the research data and independent groups t-test and one way analysis of variance (ANOVA) were used in the analysis of the data. As a result of the research, it was seen that the teacher candidates differed according to the democratic teacher beliefs according to their demographic characteristics, according to the sex, the program and the mother tongue they studied, and there was no significant difference according to age, region and class.

Keywords: Democracy, democratic beliefs, teacher candidates.

Özet

Demokrasi kavramı, ona yüklenen anlamlar ve demokrasinin uygulanmasına ilişkin tartışmalar tarihsel süreç içerisinde geniş bir alanı kapsamaktadır. Bu tartışma alanlarından birisi de eğitimidir. Öğrencilerin demokrasiyi özümsemesi ve onu okul ve diğer yaşam alanlarına yansıtması, eğitimsel anlamda önemli konulardan birisidir. Öğrencilere demokrasiyi yaşam biçimine dönüştürecek yardımı sağlamada, öğretmenlerin rolü oldukça önemli olmakla birlikte, öğretmenlerin mesleğe başlamadan önce, aldıkları eğitim süreci içinde, onların öncelikle buna inanması gereklidir. Bu bağlamda çalışmanın amacı, öğretmen adaylarının demokratik inanç düzeylerini belirleyerek, demokratik öğretmen inançlarının çeşitli değişkenlerle ilişkisini incelemektir. Çalışmada betimsel tarama modelleri kullanılmıştır. Araştırmanın çalışma grubunu 2015-2016 bahar yarıyılında Kafkas Üniversitesi Eğitim Fakültesi'nde birinci sınıftan dördüncü sınıfa kadar öğrencisi bulunan okul öncesi öğretmenliği, sınıf öğretmenliği, fen bilgisi öğretmenliği, sosyal bilgiler öğretmenliği ve psikolojik danışma ve rehberlik programlarında öğrenim gören 292 öğretmen adayı oluşturmaktadır. Araştırmada Shechtman'ın (2002) geliştirdiği ve Kesici'nin (2006) Türkçeye uyarladığı "Demokratik Öğretmen İnançları Ölçeği" (DÖİÖ) kullanılmıştır. Araştırma verilerinin analizinde SPSS 20.0 programından yararlanılmış ve verilerinin analizinde bağımsız gruplar t-testi, tek yönlü varyans analizi (ANOVA) kullanılmıştır. Araştırma sonucunda öğretmen adaylarının demokratik inançları, onların demografik özelliklerine göre incelendiğinde cinsiyete, öğrenim gördükleri programa ve anadillerine göre farklılık gösterdiği, yaş, gelinilen bölge ve sınıflara göre ise anlamlı bir farklılık olmadığı görülmüştür.

Anahtar Kelimeler: Demokrasi, demokratik inançlar, öğretmen adayları.

¹ Dr. Öğr. Üyesi, Kafkas Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, sabrigungor@hotmail.com

GİRİŞ

Bireylerin doğuştan getirilen veya sonradan sağlanan birtakım ayrıcalıkları olmaması gerektiği düşüncesine dayanan (Cevizci, 2011) demokrasi, evrenselin yerel özelliklere karşı zaferi değil, araçsal aklın birliğiyle özgürlüğü birleştirmeyi sağlayan kurumsal güvenceler bütünü olarak tanımlanabilir. Demokrasi aynı zamanda ötekini kabul etmenin bir yolu (Touraine, 1997, 12), iktidarın keyfilğini sınırlayan kamusal ve kişisel özgürlükler biçiminde ele alınabilir (Touraine, 2002, 308). Dewey'in (1996) de vurguladığı gibi birlikte yaşamla ilgili olan demokrasi, eğitimi de kendine temel bileşen olarak alır. Demokrasiye ilişkin olarak Büyükkaragöz ve Kesici'nin (1996) ifadeleriyle belirtilecek olursa, çocuk ve gencin inanç ve tutumları ilk çocukluk yıllarında aile ortamı içinde, daha sonra ise okulda öğretmenlerin verdiği eğitimle şekillenir. Gülmez'e (1996) göre bireylerin eğitim yoluyla, demokrasinin varlığını sürdürebilmesi için gereksinim duyduğu 'ergin ve özgür' yurttaş olarak yetişmesi gerekmektedir. Çınar (2012) ise demokrasinin, eşit ve özgür olarak doğan bireylerin bu doğal haklarını toplumsal olarak da korumak vaadinin, eğitim yoluyla okullarda ve sınıflarda yaşayarak öğrenmesinin gerekliliğine vurgu yapar. Sınıflarda da demokrasinin hayata geçirilmesi birinci derecede öğretmenlerin sorumluluğundadır.

Eğitimin temel ögesi olan öğretmenlerin demokratik tutum geliştirebilmesi için öncelikle insan haklarına, farklılıkların kaçınılmazlığına, hoşgörüyü, demokratik yaşam biçimine inanması gerekir (Demirbolat, 1997, 149). Tüm öğrencilerin eğitimsel ihtiyaçlarının en iyi nasıl karşılanacağıyla ilgili, öğretmenleri profesyonel karar vermeye hazırlayan eğitimde demokratik inançlar, çoğulcu toplumlarda oldukça önemlidir. Demokrasinin toplumsal yaşamın önemli bir yolu olması nedeniyle, eğitimde demokrasiyi oluşturma, öğretmenlerin demokratik eğitime güçlü bir biçimde adanmalarının sağlanmasıyla gerçekleşebilir. Bunu gerçekleştirebilmek için öğretmenlerin sahip olması gereken demokratik bilgi, beceri ve davranışlar sürekli olarak geliştirilmelidir (Shechtman, 2002). Toplumsal kurumlar arasında bir arada yaşam kurallarının yoğun olduğu alanlardan bir de okullardır. Okullarda demokrasiyle ilişkili kavramların uygulanması ve yaşatılması, genellikle okul bileşenlerinin önemli bir ögesi olan öğretmen aracılığıyla gerçekleştirilebilir. Demokratik değerleri yerleştirebilecek olan öğretmenlerin, öncelikle kendilerinin bu değerleri benimsemesi ve uygulamalarında bu değerleri odağına alması önemli bir unsurdur.

İnançlar, bireylerin kendi iç dünyaları ile ilgili algıların ve tanımların oluşturduğu sürekli duygulardır. İnançlar bilgi, kanaat ve dini duyguları kapsayan psikolojik bir olaydır ve çoğu zaman bireylerin ilkelerinin kaynağı haline gelirler (Çöllü ve Öztürk, 2006). Öğretmenlerin öğrenme ve öğretim süreçleri kavramları ve öğrenci, sınıf ve konulara ilişkin inançları geniş oranda onların sınıf içinde ne yaptıklarından etkilenir. Bu bağlamda öğretmenlerin inanç sistemleri anlaşılır olmalıdır. Öğretmen inançları kavramı, genellikle öğretmenlerin belirli alanlarda (öğretmenlerin etkinliği, motivasyonu, benlik saygısı) sahip olduğu eğitim inançlarına atıfta bulunmaktadır. Belirli bir küme içindeki inançlar birbirine ve genellikle daha genelleştirilmiş inanç sistemleri, tutumları ve değerleri ile bağlanmıştır (Shechtman, 2002). Bu bağlamda öğretmenlerin demokratik inançları genel inanç sistemleri arasında önemli bir yeri kapsar ve genel inanç sisteminden ayrı düşünülemez.

Eğitimde Demokratik İlkeler

Demokrasinin olmazsa olmaz ilkeleri eşitlik, adalet ve özgürlük kavramları olarak özetlenebilir (Novak, 1994; Parker, 1996; Özsoy, 2002; Shechtman, 2002). Eşitlik, insanların birbirleriyle aynı değerde olduğunu belirten, insanlar arasında ayırım gözetilmemesi gerektiğini dile getiren ilkeyi ifade eder (Cevizci, 2011). Demokrasi için eşitlik iki boyutuyla öne çıkmaktadır. İlki, tüm yurttaşlar kendi varoluş koşullarını

düzenleyen ve toplumsal yaşama yön veren kararları etkileme konusunda eşittirler. İkincisi ise servet ve gelir düzeyi, eğitim ve bilgiye ulaşma düzeyi, toplumsal statü vb. yönlerden bireyler arasındaki farklılıkların, başka birey ya da gruplar üzerinde egemenlik kurma olanağı verecek ya da siyasal hakların fiilen kullanılmasında büyük eşitsizlik yaratacak ölçüde olmaması gerekir (Özsoy, 2002).

Grant (1989) eşitlik kavramını açıklarken, Turner'in (1986) 4 tip eşitlik açıklamasından yararlanır. İlk tip eşitlik, ontoloji ya da insanların önemli olan eşitliklerini içerir (ontolojik eşitlik). İkincisi, istenilen sonuçları başarmadaki fırsatların eşitliğidir (fırsat eşitliği). Üçüncüsü, ilgili toplumsal grupların, eşit yaşam koşullarına sahip olabilmeleri için teşvik edilen koşulların eşitliğidir (ortam eşitliği). Sonuncusu ise sonuçların eşitliğidir. Öğretmen, sınıftaki bütün öğrencileri eşit olarak görebilir (ontolojik eşitlik). Tahtaya yapılacak işi yazmak ve her öğrenciyle aynı malzemeyi kullanmak, Turner'in eşitlik için yaptığı "istenilen sonuçları başarmak için eşit fırsatlar sağlamak" olan ikinci açıklamasına benzeyebilir. Tüm öğrenciler için aynı sınıf ortamını sağlamak, Turner'in üçüncü açıklaması olan "ortam eşitliği" ile açıklanabilir. Farklı sosyo kültürel kökenden gelen öğrenciler, benzer iyi notları alırlarsa, öğretmen 'sonuçta eşitlik' prensibini başarmış olur. Almog ve Shechtman (2007) ise eşitliği, bireysel öğrencilere eşit fırsatlar sunan uygulamalar şeklinde ifade etmektedir.

Adalet, herkesin hak ettiğini alması, hakkın gözetilmesi ve hayata geçirilmesi anlamında kullanılır. Adalet, herkesin hak ettiğini alma noktasında eşit olması demektir (Çevizci, 2011). Adaletin, malların toplumda dağıtılmasına vurgu yapan dağıtıcı ile karşılıklılık ve tanıma olarak adalet vurgu yapan ilişkisel olmak üzere iki önemli boyutunun olduğu ifade edilebilir (Gewirtz, 1998). Adalet, sınıfta önyargı ve basmakalıplaştırma olmaksızın açık iletişimi destekleyerek bunu uygulamaya yansıtmak olarak ele alınabilir (Almog ve Shechtman, 2007).

Özgürlük, insan davranışlarına kısıtlama getirilmemesi, onun kendisini kendi planlarına uygun olarak gerçekleştirme anlamına gelir. Özgürlük olmadan eşitliğin anlamının olmadığını savunan görüşler olduğu gibi (Liberalizm) önce eşitliğin sağlanması gerektiği sonra özgürlükten bahsedilebileceğini savunan (Marksizm) görüşler de mevcuttur (Çevizci, 2011). Özgürlük, sınıfta, bireysel ve bireysel farklılıkları değerlendirecek ve bunlara saygı gösteren bir yaklaşım olarak, öğrencilere düşünce, duygu ve benzersiz davranış ifade etme fırsatı veren uygulamalar olarak ifade edilebilir (Almog ve Shechtman, 2007).

Özgürlük ile eşitlik arasındaki belirgin vurgu farkının kamu siyasetiyle yakından ilişkili olduğunu belirten Lipson (1999: 20-21), özgürlüğün öncelikle "ferdiyetçi" bir kavram olduğunu, oysa eşitliğin sosyal bir kavram olduğunu belirtmektedir. Özgürlüğün hareket noktası, başkalarına kendi açısından bakan bireyken, eşitlik bireyle/gruplar arasındaki ilişkiye vurgu yapmaktadır. Yazara göre, "eşitlik ne tabiidir, ne de tabii olarak geliştirilebilir. Özgürlüğün aksine eşitlik, tasarlanmayı, uygulanmayı ve düzenlenmeyi gerektirir" (Lipson, 1999). Bu tartışmalardan yola çıkılarak bir değerlendirme yapıldığında, ideal bir toplum düzeninin aynı anda üç ilkeyi (eşitlik, adalet ve özgürlük) birden hayata geçirmesi gerekir. İdeal bir düzende, özgürlük ve eşitliği tamamlayacak adalet ilkesinin sosyal adalet, ilkelerinin ise (a) herkese ihtiyacına göre, (b) herkese değerine göre, (c) herkese hak ettiğine göre olması gerekir (Çevizci, 2011).

Öğretmenlerin Demokratik Eğitim Pratikleri

Demokratik öğretmenler (yani özgürlük, eşitlik ve adalet değer verenler) kendini tekrarlama ve değişime direnmekten öte, kendi kendine aşkın olma ve değişime açık olma eğilimindedir (Shechtman, 2002). Bu öğretmenler öğrencilerin artan psikolojik

İhtiyaçları konusunda farkındalığa sahiptirler ve derslerini buna göre düzenlemektedirler (Novak, 1994). Demokratik öğretmenler, daha çok insan ihtiyaçlarını karşılıklı yardım ve dayanışma içinde karşılamaya çalışan ve nüfuzlarını öğrencilere hükmetmekten ziyade öğrencilerle paylaşma eğilimindedirler. Onlar, davranışlarında sıkı ve itaatkâr olmaktan ziyade daha anlayışlı ve samimi davranırlar. Son olarak, etnik köken, ırk ve cinsiyet konusunda çok kültürlü ve önyargısız bakış açısı taşırlar (Shechtman, 2002).

Demokratik yaklaşımı benimseyen öğretmenler, demokratik bir sınıf iklimi geliştirir. Bu öğretmenler, kendileri ve öğrenciler arasında karşılıklı saygıya dayalı bir sistemin yanı sıra öğrencilerin kendileri arasında ve kararların paylaşılması ve görev dağılımında da bu karşılıklı saygıyı devam ettirir. Demokratik sınıf ikliminin diğer bir yönü, keyfi otorite veya dışsal ödüller yerine anlayış ve empati temelli öz disiplin üzerinde bir vurgudur. Bu sınıf iklimi aynı zamanda çatışma çözme becerilerinin edinilmesi, bireysel öğrencilerin haklarının korunması ve sınıfta dikkat kültürü üzerinde durmaktadır. Demokratik öğretmenler öğrencileri hem bilişsel hem de duygusal gereksinimlerine eğilerek onları bütüncül bir yaklaşımla algırlar (Almog ve Shechtman, 2007). Eğitimde bireysel, rekabetçi ve hiyerarşik bir fabrika modelinin (Freire, 2003) uygulanması yerine, bağlantıları daha geniş bir toplulukla yapılan daha insancıl, öğrenci merkezli bir yaklaşım aranabilir ve modellenenirse, demokratik toplumun gelişimini destekleyen eleştirel, meydan okuyucu ve çok boyutlu bir eğitim yaklaşımı geliştirilebilir (O'Brien, 2003).

Literatürle ilgili genel bir değerlendirme yapıldığında, demokratik öğretmen yönelimlerinin desteklendiği görülmektedir. Bu anlamda olumlu bir sınıf iklimi oluşturmada öğrenci davranışlarıyla öğretmenlerin demokratik yönelimleri arasında ilişkinin varlığından söz edilebileceği gibi daha iyi bir eğitim için sınıflarda öğrencilerin düşüncelerine değer verilerek bu düşüncelerin uygulamalara yansması, onların seslerinin duyulması ve bu seslere kulak verilmesi önem kazanmaktadır.

Günümüzde eğitimcilerin düşüncelerini, kararlarını ve eylemlerini etkileyen inançların kritik rolüne işaret eden kapsamlı araştırmalar bulunmaktadır. İnançlar, öğretmenlerin mesleki gelişimleri için de önemlidir. Çünkü bu inançlar, öğretmenlerin ve aday öğretmenlerinin öğretmeyi öğrenme görevine ve deneyimlerinden edindikleri bilgiyi nasıl kullanacaklarına etki eder. İnançlar ayrıca eğitimcilerin okul ve sınıf bağlamında çeşitli konuları nasıl anladıklarını ve bunlara nasıl tepki verdiklerini etkileyen onların yorumlarına aracılık eden filtreler gibidir. Öğretmen inançlarının, öğretmenlerin mesleki kimliklerini tanımlayan bilgi tabanlarının ayrılmaz bir parçası olduğu düşünülmektedir (Dadvand, 2015).

İnançların öğretimde oynadığı önemli rol nedeniyle, öğretmen eğitimi literatüründe son yıllarda öğretmenlerin inanç sistemlerine dikkat çekilmektedir. Demokratik eğitim alanında da birçok çalışmada, hem öğretmen adayları hem de öğretmenlerin yurttaşlık algı ve inançları (Gallavan, 2008; Leenders, Veugelers ve Kat, 2008; Peterson ve Knowles, 2009; Martin, 2010; Osler, 2011) ve demokratik tutumları (Gözütok, 1995; Büyükkaragöz ve Kesici, 1997b; Dilekmen, 2000; Bulut, 2006; Gömleksiz ve Kan, 2008; Taçman, 2009; Aydemir ve Aksoy, 2010; Ektem ve Sünbül, 2011; Karatekin, Mery ve Kuş, 2013; Carr, Pluim ve Howard, 2014; Özdaş, Ekinci ve Bindak, 2014; Yaşar-Ekici, 2014; Kesici, Pesen ve Oral, 2017) ele alınarak incelenmiştir. Ancak öğretmen ve öğretmen adaylarının demokratik inançlarını araştırma konusu yapan çalışmalar sınırlı sayıdadır (Shechtman, 2002; Almog ve Shechtman, 2007; Kesici, 2006; 2008; Saraç-Süzera ve Alagozlu, 2010; Yıldırım, 2013 Lowhan ve Lowham, 2015). Öğretmen adaylarının demokrasi ile ilgili inançlarının incelenmesi, öğretmenlerin demokratik eğitim hakkında ne düşündüklerinin, kavramı nasıl anladıklarının ve günlük uygulamalarında nasıl yaklaştıklarının önemli bir

göstergesidir. Yani, uygulayıcıların demokrasi ve demokratik okul ile ilgili algı, tanımlama ve inanma biçimi, demokrasinin gerçek ortamlarda nasıl eyleme geçirileceği üzerinde etkilidir (Saraç-Süzera ve Alagözlü, 2010). Bu bağlamda bu araştırmanın amacı, eğitim fakültesinde öğrenim gören öğretmen adaylarının demokratik inanç düzeylerinin belirlenmesi ve demokratik inançlarının farklı değişkenler açısından incelenmesidir. Araştırma kapsamında, bu genel amaç doğrultusunda aşağıda yer alan alt amaçlara cevap aranmıştır:

Eğitim fakültesinde öğrenim gören öğretmen adaylarının demokratik inançları onların;

- a. Yaşlarına,
- b. Cinsiyetlerine,
- c. Geldikleri bölgelere,
- d. Öğrenim gördükleri programa,
- e. Sınıflarına ve
- f. Anadillerine

göre anlamlı bir farklılık göstermekte midir?

YÖNTEM

Araştırma Modeli

Bu araştırma, eğitim fakültesine devam eden öğretmen adaylarının demokratik öğretmen inançlarını incelemeyi amaçlayan tarama deseninde bir çalışmadır. Creswell'e (2014) göre tarama desenleri geçmişte ve halen var olan bir durumu var olduğu şekliyle betimlemeyi amaçlayan, araştırılanı kendi koşulları içinde ve değiştirmeden tanımlamaya çalışan yaklaşımlardır. Bu çalışmada kullanılan desenle araştırmaya katılan öğretmen adaylarının demokratik inançları Karasar'ın (2012) tarama desenleri için belirttiği gibi değiştirilmeden, var olduğu biçimiyle nicel olarak betimlenmeye çalışılmıştır.

Çalışma Grubu

Araştırmanın çalışma grubunu, 2015-2016 akademik yılı bahar döneminde Kafkas Üniversitesi Eğitim Fakültesinde birinci sınıftan dördüncü sınıfa kadar öğrencisi bulunan okul öncesi öğretmenliği, sınıf öğretmenliği, fen bilgisi öğretmenliği, sosyal bilgiler öğretmenliği ve psikolojik danışma ve rehberlik (PDR) programı öğretmen adayları oluşturmaktadır. Araştırma, ilgili programların tüm sınıflarındaki öğretmen adayları arasından araştırmaya gönüllü olarak katılmak isteyenlerle gerçekleştirilmiştir. Araştırmaya 292 öğretmen adayı katılmıştır. Çalışma grubunun kişisel bilgilerini toplamak amacıyla, araştırmacı tarafından geliştirilen kişisel bilgi formu kullanılmıştır. Bu form araştırmaya katılanların yaş, cinsiyet, yaşanılan bölge, program, öğrenim görülen sınıf ve anadil konularını içermektedir. Tablo 1'de araştırmaya katılanların sosyo-demografik özellikleriyle ilgili veriler yer almaktadır.

Tablo 1. Öğretmen Adaylarının Çeşitli Değişkenlere Göre Sosyo-Demografik Özellikleri

Sosyo-Demografik Özellikler	Kategori	N	%
Yaş	18-20	71	24.3
	21-23	182	62.3
	24 ve üstü	39	13.4
	Toplam	292	100.0
Cinsiyet	Kız	190	65.1
	Erkek	102	34.9
	Toplam	292	100.0
Bölge	1	134	45.9
	2	66	22.6
	3	42	14.4
	4	50	17.1
	Toplam	292	100.0
Program	Okul Öncesi Öğretmenliği	86	29.5
	Sınıf Öğretmenliği	31	10.6
	Fen Bilgisi Öğretmenliği	41	14.0
	Sosyal Bilgiler Öğretmenliği	33	11.3
	Psikolojik Danışma ve Rehberlik	101	34.6
	Toplam	292	100.0
Sınıf	1	35	12.0
	2	99	33.9
	3	69	23.6
	4	89	30.5
	Toplam	292	100.0
Anadil	Türkçe	176	60.7
	Diğer	114	39.3
	Toplam	290	100.0

Tablo 1’de görüldüğü gibi araştırmaya, eğitim fakültesinde öğrenim gören toplam 292 öğretmen adayı katılmıştır. Katılımcıların yaşları incelendiğinde araştırmaya en çok 21-23 yaş aralığında olanların (%62.3), en az ise 24 ve üzeri yaş aralığında olanların (%13.4) katıldığı görülmektedir. Araştırmaya katılanların %65.1’i kız, %34.9’u ise erkek öğretmen adaydır. Araştırmaya katılanların geldikleri bölgeler dört bölge olarak değerlendirilmiş, birinci bölge Doğu Anadolu, ikinci bölge Güneydoğu Anadolu, üçüncü bölge İç Anadolu ve Karadeniz, dördüncü bölge ise Marmara, Ege ve Akdeniz bölgesi olarak değerlendirmeye alınmıştır. Araştırmaya katılanların önemli bir bölümünün Doğu Anadolu Bölgesinden (%45.9) olduğu görülmektedir. Bu veri, araştırmanın yapıldığı üniversitenin, daha çok içerisinde yer aldığı bölgeden öğrenci talebi olduğunu göstermektedir. Ülke nüfusunun en çok ve yoğun olduğu, araştırmada da dördüncü bölge olarak betimlenen Marmara, Ege ve Akdeniz bölgelerinden ise öğrenci talebinin az olduğu belirtilebilir. Araştırmaya eğitim fakültesinin birinci, ikinci, üçüncü ve dördüncü sınıflarında aktif öğrencisi olan beş lisans programı dâhil edilmiştir. Araştırmaya en çok PDR (%34.6), en az ise sınıf öğretmenliği (%10.6) programından katılım gerçekleşmiştir. Araştırmaya birinci sınıflardan dördüncü sınıfa kadar öğrenim görmekte olan öğretmen adayları dâhil edilmiş ve en çok katılım ikinci sınıflardan (%33.9) en az katılım ise birinci sınıflardan (%12) oluşmuştur. Araştırmada anadili Türkçe olanlar (%60.7), anadili diğer dillerde (%39.3) olanlara oranla daha çok sayıdadır.

Veri Toplama Aracı

Araştırmada Shechtman’ın (2002) geliştirdiği ve Kesici’nin (2006) Türkçeye uyarladığı “Demokratik Öğretmen İnançları Ölçeği” (DÖİÖ) kullanılmıştır. Ölçek, birden beş puana doğru ‘hiç katılmıyorum, az katılıyorum, orta derecede katılıyorum, çok katılıyorum, tamamen katılıyorum’ olarak beşli derecelendirme şeklindedir. Ölçekten alınan düşük puan demokratik inancın yüksekliğini, yüksek puan ise demokratik

inancın düşük olduğunu göstermektedir. Ölçeğin Türkçeye uyarlanmasından sonra 29 madde olan DÖİÖ'nin tüm maddeleri düz cümle yapısındadır.

Kesici (2006) DÖİÖ'ni 354 öğretmene uygulayarak geçerlik ve güvenilirlik çalışmasını yapmıştır. DÖİÖ'nin Türkçeye uyarlanması için faktör yapısını belirlemek amacıyla AFA (açımlayıcı faktör analizi) kullanılmıştır. Analize 34 madde ile başlanmış, dört maddenin faktör yük değeri .40'ın altında olması nedeniyle bu maddeler ölçekten çıkarılmış ve kalan 30 madde için yeniden faktör analizi uygulanmıştır. Daha sonra DFA (Doğrulayıcı Faktör Analizi) sonucu ölçekten bir madde daha çıkarılmıştır. Yapılan faktör analizi sonucu, 29 maddenin üç faktöre ayrıldığı görülmüştür. Birinci faktörün öz değeri 5.927 (%19.757), ikinci faktörün 2.458 (%8.193), üçüncü faktörün 1.507 (%5.024), ilk üç faktörün açıkladığı toplam varyans %32.974'dür. Ölçeğin güvenirligi için madde analizine bağlı olarak hesaplanan Cronbach Alpha katsayısı kullanılmıştır. Cronbach Alpha katsayısı, birinci faktör için .77, ikinci faktör için .72, üçüncü faktör için .72 ve ölçeğin bütünü için .81 olarak hesaplanmıştır. Bu sonuçlar dikkate alındığında DÖİÖ'nin Türkçeye uyarlanmasının 29 madde ile eşitlik, özgürlük ve adalet boyutlarından oluşan geçerli ve güvenilir olduğu söylenebilir (Kesici, 2006). Ayrıca araştırmacı tarafından geliştirilen kişisel bilgi formu araştırmaya katılanların yaşı, cinsiyeti, memleketi, programı, sınıfı ve anadilini öğrenmeyi amaçlayan alanlardan oluşmaktadır.

Veri Analizi

Araştırmaya katılanların demografik özelliklerini incelemek amacıyla öncelikle yüzde ve frekans gibi betimsel istatistikler, öğretmen adaylarının demokratik inanç derecelerini belirlemek amacıyla ise aritmetik ortalama ve standart sapma kullanılmıştır. Katılımcıların yaşları 18-20, 21-23 ile 24 ve üstü üç gruba, memleketleri açık uçlu soruyla tespit edilerek birinci bölge Doğu Anadolu, ikinci bölge Güney Doğu Anadolu, üçüncü bölge İç Anadolu ve Karadeniz, dördüncü bölge ise Marmara, Ege ve Akdeniz bölgesi olarak dört gruba, öğrenim gördükleri lisans programları okul öncesi, sınıf, fen bilgisi, sosyal bilgiler öğretmenliği ile psikolojik danışma ve rehberlik programı olarak beş gruba, sınıfları ise birinci, ikinci, üçüncü ve dördüncü sınıf olmak üzere dört gruba ayrılmıştır. Katılımcıların yaş, bölge, program ve sınıf grupları arasında ölçekten aldıkları puanlar arasında anlamlı farklılığın olup olmadığı tek yönlü ANOVA ile analiz edilmiştir. Anlamlı farklılık bulunan gruplarda farkın kaynağını test etmek amacıyla LSD analizleri yapılmıştır. Katılımcıların cinsiyetleri kız ve erkek, anadilleri ise Türkçe ve diğer olarak gruplandırılmış ve gruplar arasında katılımcıların ölçekten aldıkları puanlar arasında anlamlı farklılık olup olmadığı bağımsız t-Testi ile analiz edilmiştir. İstatistiksel analiz için SPSS 20.0 kullanılmış ve anlamlılık düzeyi .05 olarak kabul edilmiştir.

BULGULAR

Araştırmanın bu bölümünde çalışmaya katılan öğretmen adaylarının demokratik inançlarına ilişkin görüşleri, her bir boyuta ilişkin ifadelerden aldıkları puanların aritmetik ortalaması ve standart sapmaları hesaplanarak en az ve en çok katılan maddelerin yorumu yapılmış, daha sonra katılımcıların ölçekten ve ölçeğin alt boyutlarından aldıkları toplam puanlar çeşitli değişkenlerle (cinsiyet, yaş, gelinen coğrafi bölge, program, sınıf ve anadil) karşılaştırılarak analiz edilerek yorumlanmıştır.

Öğretmen Adaylarının Demokratik İnanç Düzeyi

Tablo 2'de öğretmen adaylarının eşitlik alt boyutunda demokratik inançlara ilişkin görüşlerinin aritmetik ortalama ve standart sapma değerleri yer almaktadır.

Tablo 2. Öğretmen Adaylarının Eşitlik Alt Boyutunda Demokratik İnançlara İlişkin Görüşlerinin Aritmetik Ortalama ve Standart Sapma Değerleri

NO	İFADE	\bar{X}	ss
1	Etkili öğretmenin önemli dayanağı otorite ve güçtür	2.30	1.27
2	Okul kuralları öğrenciler yerine öğretmenler tarafından oluşturulmalıdır	2.06	1.08
3	Bir sınıfta anlaşmazlık ortaya çıktığında öğretmenin bulunduğu çözüm öğrenciler tarafından kabul edilmelidir	2.74	1.22
4	Okulda bir anlaşmazlık ortaya çıktığında müdürün bulunduğu çözüm öğretmenler tarafından kabul edilmelidir	2.34	1.12
5	Okul müfredatı öğrenciler yerine öğretmenler tarafından belirlenmelidir	2.49	1.22
6	Öğrencilerin öğrenmesi ve öğretimi öğretmenlerin sorumluluğunda olduğundan dersi öğrenciler yönetmemelidir.	2.35	1.26
7	Öğretmenler öğrenci kapasitesini en iyi değerlendirebilen kişiler olduğundan sınıfta oluşturulacak gruplar öğretmenler tarafından seçilmelidir	2.76	1.27
8	Daire ya da U şeklindeki öğrenci oturma biçimleri birçok öğrencinin etkileşimine neden olduğundan tavsiye edilmemelidir	1.77	1.07
9	Sadece öğretmenlerin hatasız değerlendirme kapasitesi olduğundan, öğrencilerin öz değerlendirmesi uygun olmayan bir stratejidir	1.60	.96
10	'Eğitimde mükemmellik' dezavantajlılardan daha ziyade zeki öğrencilerin eğitimsel çabalarına odaklanmayı ifade eder	2.11	1.20
11	Öğrenciler büyüklere saygıyı öğrenmeleri için öncelikle öğretmenlerin isteklerini yerine getirmeyi öğrenmelidirler	2.51	1.27
Toplam		25.03	7.66

Tablo 2 incelendiğinde öğretmen adaylarının en çok katıldıkları maddelerin “Öğretmenler öğrenci kapasitesini en iyi değerlendirebilen kişiler olduğundan sınıfta oluşturulacak gruplar öğretmenler tarafından seçilmelidir” ($\bar{X}=2.76$) ve “Bir sınıfta anlaşmazlık ortaya çıktığında öğretmenin bulunduğu çözüm öğrenciler tarafından kabul edilmelidir” ($\bar{X}=2.74$) olduğu görülmektedir. Bu ifadeler değerlendirildiğinde öğretmen adaylarının sınıf içinde yapılacak bazı seçimlere öğrenciyi dâhil etmek yerine daha çok öğretmenlere bırakma eğilimindedir. Öğretmen adaylarının en az katıldıkları maddelerin ise “Sadece öğretmenlerin hatasız değerlendirme kapasitesi olduğundan, öğrencilerin öz değerlendirmesi uygun olmayan bir stratejidir” ($\bar{X}=1.60$) ve “Daire ya da U şeklindeki öğrenci oturma biçimleri birçok öğrencinin etkileşimine neden olduğundan tavsiye edilmemelidir” ($\bar{X}=1.77$) olmuştur. Bu bulgudan anlaşılacağı üzere, öğretmen adayları, öğrencilerin kendilerini değerlendirebileceğine inanmakta ve sınıf içindeki farklı oturma düzenlerine açık olduklarını ifade etmektedirler. Tablo 3'te öğretmen adaylarının özgürlük alt boyutunda demokratik inançlara ilişkin görüşlerinin aritmetik ortalama ve standart sapma değerleri yer almaktadır.

Tablo 3. Öğretmen Adaylarının Özgürlük Alt Boyutunda Demokratik İnançlara İlişkin Görüşlerinin Aritmetik Ortalama ve Standart Sapma Değerleri

NO	İFADE	\bar{X}	ss
12	Öğrencilerin mesleki otoriteye saygılı olmaları için onların ders kitaplarındaki konuları eleştirmesi önlenmelidir	1.85	1.25
13	İleri düzeydeki disiplin problemlerinden sakınmak için öğretmenler öğrencilerin sınıf aktivitelerini reddetmelerini asla kabul etmemelidir	3.12	1.28
14	Müdür ile anlaşmazlık durumunda görüşlerinizi kendinize saklamanız önerilir	2.99	1.21
15	Okula yönelik eleştiriler sansürlenmelidir	1.65	.91
16	Sınıfın düzenini bozduğundan dolayı öğrencilerin birbirini açıkça eleştirmesi anında durdurulmalıdır	2.33	1.29
17	Öğrencilerin sınav sonuçlarının sınıfın içinde açıklanması, birkaç zayıf öğrenciyi incitse bile motivasyon aracı olarak kullanılmalıdır	2.29	1.25
18	Sosyal statülerini olumsuz etkileyeceğinden dolayı, öğrenciler farklı görüşleri ifade etmekten vazgeçirilmelidir	2.27	1.37
19	Sınıf tartışmaları sırasında çok duygusal ve kişisel olan öğrenciler anında durdurulmalıdır	2.42	1.29
20	Öğretmenler, zamanı etkisiz kullanmaya neden olan öğrenme anlaşmaları ve diğer modern öğretim stratejilerinden kaçınmalıdır	3.04	1.56
21	Bizimki gibi özgür bir dünyada bundan daha fazla özgürlük tavsiye edilmez	2.09	1.24
22	Düzen, kurallar ve itaat uzun vadede yaratıcılığa ve özgünlüğe göre daha önemlidir	1.67	1.12
Toplam		25.73	5.70

Tablo 3 incelendiğinde öğretmen adaylarının en çok katıldıkları maddelerin “İleri düzeydeki disiplin problemlerinden sakınmak için öğretmenler öğrencilerin sınıf aktivitelerini reddetmelerini asla kabul etmemelidir” ($\bar{X}=3.12$), “Öğretmenler, zamanı etkisiz kullanmaya neden olan öğrenme anlayışları ve diğer modern öğretim stratejilerinden kaçınmalıdırlar” ($\bar{X}=3.04$) olduğu görülmektedir. Bu ifadeler değerlendirildiğinde öğretmen adaylarının öğrencilere daha otoriter davranmaları gerektiğine, bu konudaki özgürlüklerin öğrencilerin avantajına olsa bile sınırlandırılması gerektiğine inandıkları ve modern öğretim stratejilerinden kaçınma eğiliminde oldukları anlaşılmaktadır. Özgürlük boyutunda öğretmen adaylarının en az katıldıkları maddelerin ise “Okula yönelik eleştiriler sansürlenmelidir” ($\bar{X}=1.65$) ve “Düzen, kurallar ve itaat uzun vadede yaratıcılığa ve özgünlüğe göre daha önemlidir” ($\bar{X}=1.67$) olduğu görülmektedir. Bu bulgudan anlaşılacağı üzere öğretmen adayları okula yönelik eleştiriye açık olmakla birlikte yaratıcılığı ve özgünlüğü kısıtlayan uygulamaları benimsememektedir.

Tablo 4’de öğretmen adaylarının adalet alt boyutunda demokratik inançlara ilişkin görüşlerinin aritmetik ortalama ve standart sapma değerleri yer almaktadır.

Tablo 4. Öğretmen Adaylarının Adalet Alt Boyutunda Demokratik İnançlara İlişkin Görüşlerinin Aritmetik Ortalama ve Standart Sapma Değerleri

NO	İFADE	\bar{X}	ss
23	Fiziksel görünümüne odaklanan çekici kız öğrenciler akademik başarıyla ciddi olarak ilgilenemezler	3.50	1.24
24	Erkek öğretmenler fiziksel güçlerinden dolayı disiplin konusunda kadın öğretmenlere oranla daha başarılıdır	2.70	1.47
25	Eşcinsel öğretmenler genç öğrencilere verdikleri zararlı etkilerden dolayı öğretici pozisyonlardan uzaklaştırılmalıdır	3.06	1.54
26	Varlıklı ailelerden gelen öğrenciler zor işlerde daha az azimlidir	3.20	1.34
27	Dindar ailelerden gelen öğrenciler laik ailelerden gelen öğrencilere oranla daha düzensizdir	2.46	1.37
28	Anadili Türkçe olmayan öğrenciler diğer öğrencilere göre fen bilimlerinde daha çok zorlanırlar	2.18	1.33
29	Ülkemizdeki yabancı öğrenciler özellikle matematikte düşük başarılıdır	1.70	1.08
Toplam		18.80	5.35

Tablo 4 incelendiğinde öğretmen adaylarının en çok katıldıkları ifadelerin “Fiziksel görünümüne odaklanan çekici kız öğrenciler akademik başarıyla ciddi olarak ilgilenemezler” ($\bar{X}=3.50$), ve “Varlıklı ailelerden gelen öğrenciler zor işlerde daha az azimlidir” ($\bar{X}=3.20$) olduğu görülmektedir. Bu ifadeler değerlendirildiğinde öğretmen adaylarının cinsiyete ve maddi duruma yönelik adalet inançlarında sorun olduğu anlaşılmaktadır. Öğretmen adaylarının adalet boyutunda en az katıldıkları ifadelerin ise “Ülkemizdeki yabancı öğrenciler özellikle matematikte düşük başarılıdır” ($\bar{X}=1.70$) ve “Anadili Türkçe olmayan öğrenciler diğer öğrencilere göre fen bilimlerinde daha çok zorlanırlar” ($\bar{X}=2.18$) olduğu görülmektedir. Bu bulgu incelendiğinde öğretmen adaylarının yabancılara ve anadili farklı olanlara karşı adalet inançlarının olumlu olduğu ifade edilebilir.

Alt boyutlar arasında genel bir değerlendirme yapıldığında öğretmen adaylarının demokratik inançlarının en olumsuz olduğu boyutun adalet ve bu boyutta katılımcıların demokratik inançlarının “düşük” düzeyde olduğu görülmektedir. Eşitlik ve özgürlük boyutlarında ise katılımcıların demokratik inançlarının “orta” düzeyde olduğu anlaşılmaktadır.

Öğretmen Adaylarının Yaş Değişkenine Göre Demokratik İnançlarına İlişkin Tek Yönlü ANOVA Sonuçları

Tablo 5 öğretmen adaylarının yaş düzeylerine göre demokratik öğretmen inanç ölçeğinden aldıkları puanların tek yönlü ANOVA sonuçlarını içermektedir.

Tablo 5. Öğretmen Adaylarının Yaşlarına Göre Demokratik Öğretmen İnanç Ölçeğinden Aldıkları Puanların Tek Yönlü ANOVA Sonuçları

Boyutlar	Varyansın Kaynağı	Kareler Toplamı	sd	Kareler Ortalaması	F	p	Anlamlı Fark LSD
Eşitlik	Gruplararası	220.392	2	110.196	1.892	.153	-
	Grupiçi	16836.331	289	58.257			
	Toplam	17056.723	291				
Özgürlük	Gruplararası	35.513	2	17.757	.546	.580	-
	Grupiçi	9406.569	289	32.549			
	Toplam	9442.082	291				
Adalet	Gruplararası	54.785	2	27.392	.956	.386	-
	Grupiçi	8283.695	289	28.663			
	Toplam	8338.479	291				
Toplam	Gruplararası	557.296	2	278.648	1.434	.240	-
	Grupiçi	56156.714	289	194.314			
	Toplam	56714.010	291				

*p<.05

Tablo 5’de görüldüğü gibi katılımcıların demokratik inançları, eşitlik [(F(2;291)=1.892;p>.05], özgürlük [(F(2;291)=.546;p>.05], adalet [(F(2;291)=.956;p>.05] ve ölçeğin toplamında [(F(2;291)=1.434;p>.05] yaş aralıklarına göre farklılık göstermemektedir. Başka bir ifade ile öğretmen adaylarının demokratik inançları yaşa göre değişim göstermemektedir.

Öğretmen Adaylarının Cinsiyet Değişkenine Göre Demokratik İnançlarına İlişkin T-Testi Sonuçları

Tablo 6’da katılımcıların cinsiyet değişkenine göre demokratik öğretmen inanç ölçeğinden aldıkları puanların bağımsız t-testi sonuçları yer almaktadır.

Tablo 6. Öğretmen Adaylarının Cinsiyet Değişkenine Göre Demokratik Öğretmen İnanç Ölçeğinden Aldıkları Puanların Bağımsız T-Testi Sonuçları

Boyutlar	Cinsiyet	N	\bar{X}	ss	sd	t	P
Eşitlik	Kız	190	23.6000	7.25339	290	4.501	.000*
	Erkek	102	27.6961	7.70725			
Özgürlük	Kız	190	25.0158	5.73532	290	2.946	.003*
	Erkek	102	27.0490	5.40513			
Adalet	Kız	190	17.8789	5.20897	290	4.128	.000*
	Erkek	102	20.5196	5.21561			
Toplam	Kız	190	66.4947	13.17073	290	5.356	.000*
	Erkek	102	75.2647	13.65191			

*p<.05

Tablo 6 incelendiğinde katılımcıların demokratik inançları eşitlik [(t(290)=4.501;p<.05], özgürlük [(t(290)=2.946;p<.05], adalet [(t(290)=4.128;p<.05] boyutlarında ve ölçeğin toplamında [(t(290)=5.356;p<.05] cinsiyete göre anlamlı olarak farklılaşmaktadır. Kadın katılımcıların demokratik inanç ölçeğinin eşitlik alt boyutundan aldıkları puanın aritmetik ortalaması (\bar{X} =23.60), özgürlük alt boyutunda aldıkları puanın aritmetik ortalaması (\bar{X} =25.01), adalet alt boyutunda aldıkları puanın aritmetik ortalaması (\bar{X} =17.87) ve ölçeğin toplamından aldıkları puanın aritmetik ortalaması (\bar{X} =66.49) aynı boyutlardaki erkek katılımcıların aldıkları puanın aritmetik ortalamasından (sırasıyla \bar{X} =27.69, \bar{X} =27.04, \bar{X} =20.51, \bar{X} =75.26) daha düşüktür. Bu sonuç değerlendirildiğinde kadın katılımcıların erkeklere göre demokratik öğretmen inançları konusunda daha olumlu görüşlere sahip oldukları söylenebilir.

Öğretmen Adaylarının Bölge Değişkenine Göre Demokratik İnançlarına İlişkin Tek Yönlü Anova Sonuçları

Tablo 7 öğretmen adaylarının geldikleri bölgelerine göre demokratik öğretmen inançları ölçeğinden aldıkları puanların tek yönlü ANOVA sonuçlarını içermektedir.

Tablo 7. Öğretmen Adaylarının Bölgelerine Göre Demokratik Öğretmen İnançları Ölçeğinden Aldıkları Puanların Tek Yönlü ANOVA Sonuçlarını

Boyutlar	Varyansın Kaynağı	Kareler Toplamı	sd	Kareler Ortalaması	F	p	Anlamlı Fark LSD
Eşitlik	Gruplararası	26.671	3	8.890	.150	.929	-
	Grupiçi	17030.051	288	59.132			
	Toplam	17056.723	291				
Özgürlük	Gruplararası	112.433	3	37.478	1.157	.327	-
	Grupiçi	9329.649	288	32.395			
	Toplam	9442.082	291				
Adalet	Gruplararası	154.830	3	51.610	1.816	.144	-
	Grupiçi	8183.649	288	28.415			
	Toplam	8338.479	291				
Toplam	Gruplararası	337.158	3	112.386	.574	.632	-
	Grupiçi	56376.853	288	195.753			
	Toplam	56714.010	291				

*p<.05

Tablo 7’de görüldüğü gibi katılımcıların demokratik inançları, eşitlik [(F(3;291)=.150;p>.05], özgürlük [(F(3;291)=1.157;p>.05], adalet [(F(3;291)=1.816;p>.05)] boyutlarında ve ölçeğin toplamında [(F(3;291)=.574;p>.05)] geldikleri bölgelerine göre anlamlı farklılık göstermemektedir. Bu bulgu doğrultusunda bir değerlendirme yapıldığında öğretmen adaylarının demokratik inançları geldikleri bölgelere göre herhangi bir anlamlı değişim göstermemektedir.

Öğretmen Adaylarının Öğrenim Gördükleri Program Değişkenine Göre Demokratik İnançlarına İlişkin Tek Yönlü ANOVA Sonuçları

Tablo 8 öğretmen adaylarının öğrenim gördükleri programa göre demokratik öğretmen inanç ölçeğinden aldıkları puanların tek yönlü ANOVA sonuçlarını içermektedir.

Tablo 8. Öğretmen Adaylarının Öğrenim Gördükleri Programa Göre Demokratik Öğretmen İnanç Ölçeğinden Aldıkları Puanların Tek Yönlü ANOVA Sonuçları

Boyutlar	Varyansın Kaynağı	Kareler Toplamı	sd	Kareler Ortalaması	F	p	Anlamlı Fark LSD
Eşitlik	Gruplararası	1036.260	4	259.065	4.641	.001	1-3, 1-4, 1-5
	Grupiçi	16020.463	287	55.820			
	Toplam	17056.723	291				
Özgürlük	Gruplararası	388.530	4	97.132	3.079	.017	1-3, 1-4, 1-5
	Grupiçi	9053.552	287	31.545			
	Toplam	9442.082	291				
Adalet	Gruplararası	319.203	4	79.801	2.856	.024	1-5, 2-5
	Grupiçi	8019.277	287	27.942			
	Toplam	8338.479	291				
Toplam	Gruplararası	4108.917	4	1027.229	5.604	.000	1-3, 1-4, 1-5
	Grupiçi	52605.093	287	183.293			
	Toplam	56714.010	291				

*p<.05

Tablo 8’de görüldüğü gibi katılımcıların demokratik inançları öğrenim gördükleri programa göre, eşitlik [(F(4;291)=4.641;p<.05)] özgürlük [(F(4;291)=3.079;p<.05)] ve adalet [(F(4;291)=2.856;p<.05)] alt boyutları ile ölçeğin toplamında [(F(3;291)=5.604;p<.05)] anlamlı farklılık göstermektedir.

Katılımcıların demokratik öğretmen inançlarının öğrenim gördükleri program değişkenine göre hangi gruplar arası anlamlı farklılıklar taşıdığına ilişkin olarak yapılan LSD testi sonuçlarına göre, eşitlik alt boyutunda okul öncesi öğretmenliği programında öğrenim gören öğretmen adaylarının ölçekten aldığı puanların aritmetik ortalamasının (\bar{X} =22.45), fen bilgisi öğretmenliği (\bar{X} =27.80), sosyal bilgiler öğretmenliği (\bar{X} =27.06) ve psikolojik danışma ve rehberlik programındakilere (\bar{X} =25.29) göre daha düşük olduğu görülmektedir. Özgürlük alt boyutunda da eşitlik alt boyutunda olduğu gibi okul öncesi öğretmenliği programında öğrenim gören

öğretmen adaylarının ölçekten aldığı puanların aritmetik ortalamasının ($\bar{x}=24.13$), fen bilgisi öğretmenliği ($\bar{x}=26.56$), sosyal bilgiler öğretmenliği ($\bar{x}=26.54$) ve psikolojik danışma ve rehberlik programındakilere ($\bar{x}=26.72$) göre daha düşük olduğu görülmektedir. Adalet alt boyutunda ise okul öncesi öğretmenliği programında öğrenim gören katılımcıların ölçekten aldıkları puanların aritmetik ortalaması ($\bar{x}=17.62$), psikolojik danışma ve rehberlik programındakilere ($\bar{x}=19.97$) göre daha düşüktür. Yine aynı boyutta sınıf öğretmenliği programında öğrenim gören öğretmen adaylarının ölçekten aldığı puanların aritmetik ortalamasının ($\bar{x}=17.48$), psikolojik danışma ve rehberlik programındakilere ($\bar{x}=19.97$) göre daha düşük olduğu görülmektedir. Ölçeğin tamamına yönelik olarak da okul öncesi öğretmenliği programında öğrenim gören öğretmen adaylarının ölçekten aldığı puanların aritmetik ortalamasının ($\bar{x}=64.22$), fen bilgisi öğretmenliği ($\bar{x}=73.60$), sosyal bilgiler öğretmenliği ($\bar{x}=72.57$) ve psikolojik danışma ve rehberlik programındakilere ($\bar{x}=71.99$) göre daha düşük olduğu görülmektedir. Bu veriler değerlendirildiğinde okul öncesi öğretmenliği programlarındaki katılımcıların fen bilgisi öğretmenliği, sosyal bilgiler öğretmenliği ve psikolojik danışma ve rehberlik programındakilere göre demokratik inançlarının daha olumlu olduğu ifade edilebilir.

Öğretmen Adaylarının Öğrenim Gördükleri Sınıf Değişkenine Göre Demokratik İnançlarına İlişkin Tek Yönlü ANOVA Sonuçları

Tablo 9 öğretmen adaylarının öğrenim gördükleri sınıfa göre demokratik öğretmen inançları ölçeğinden aldıkları puanların tek yönlü ANOVA sonuçlarını içermektedir.

Tablo 9. Katılımcıların Öğrenim Gördükleri Sınıfa Göre Demokratik Öğretmen İnançları Ölçeğinden Aldıkları Puanların Tek Yönlü ANOVA Sonuçları

Boyutlar	Varyansın Kaynağı	Kareler Toplamı	sd	Kareler Ortalaması	F	p	Anlamlı Fark LSD
Eşitlik	Gruplararası	132.963	3	44.321	.754	.521	-
	Grupiçi	16923.759	288	58.763			
	Toplam	17056.723	291				
Özgürlük	Gruplararası	77.938	3	25.979	.799	.495	-
	Grupiçi	9364.144	288	32.514			
	Toplam	9442.082	291				
Adalet	Gruplararası	117.638	3	39.213	1.374	.251	-
	Grupiçi	8220.841	288	28.545			
	Toplam	8338.479	291				
Toplam	Gruplararası	526.167	3	175.389	.899	.442	-
	Grupiçi	56187.843	288	195.097			
	Toplam	56714.010	291				

*p<.05

Tablo 9'da görüldüğü gibi katılımcıların demokratik öğretmen inançları, eşitlik [(F(3;291)=.754;p>.05), özgürlük [(F(3;291)=.799;p>.05), adalet [(F(3;291)=1.374;p>.05)] boyutlarında ve ölçeğin toplamında [(F(3;291)=.899;p>.05)] öğrenim gördükleri sınıflara göre anlamlı farklılık göstermemektedir. Bu bulgu doğrultusunda bir değerlendirme yapıldığında öğretmen adaylarının demokratik inançları öğrenim gördükleri sınıflara göre anlamlı olarak farklılaşmamaktadır.

Öğretmen Adaylarının Anadil Değişkenine Göre Demokratik İnançlarına İlişkin T-Testi Sonuçları

Tablo 10 öğretmen adaylarının anadil değişkenine göre demokratik öğretmen inançları ölçeğinden aldıkları puanların bağımsız t-testi sonuçları yer almaktadır.

Tablo 10. Öğretmen Adaylarının Anadil Değişkenine Göre Demokratik Öğretmen İnançları Ölçeğinden Aldıkları Puanların Bağımsız T- Testi Sonuçları

Boyutlar	Anadil	N	\bar{X}	ss	sd	t	P
Eşitlik	Türkçe	176	25.5511	7.77672	288	1.484	.139
	Diğer	114	24.1842	7.48517			
Özgürlük	Türkçe	176	26.2670	5.68630	288	2.130	.034*
	Diğer	114	24.8158	5.63894			
Adalet	Türkçe	176	19.0341	5.37390	288	1.020	.308
	Diğer	114	18.3772	5.32383			
Toplam	Türkçe	176	70.8523	13.63905	288	2.081	.038*
	Diğer	114	67.3772	14.27690			

*p<.05

Tablo 10 incelendiğinde katılımcıların demokratik öğretmen inançları özgürlük [(t(288)=2.130;p<.05] alt boyutu ve ölçeğin toplamında [(t(288)=2.081;p<.05] onların anadillerine göre anlamlı olarak farklılaşmaktadır. Tablo 7’de görüldüğü gibi araştırmaya katılanların ölçekten aldıkları puanların aritmetik ortalamaları incelendiğinde, ölçeğin özgürlük alt boyutunda anadili Türkçe olan katılımcıların aritmetik ortalaması (\bar{X} =26.26), anadili Türkçe dışındaki diller olan katılımcıların aritmetik ortalamasından (\bar{X} =24.81) daha yüksektir. Ölçeğin toplamında da anadili Türkçe olan katılımcıların ölçekten aldıkları puanların aritmetik ortalaması (\bar{X} =70.85) anadili Türkçe dışındaki diller olan katılımcıların aritmetik ortalamalarından (\bar{X} =67.37) daha yüksektir. Bu bulgular, anadili Türkçe dışındaki diller olan öğretmen adaylarının demokratik öğretmen inançları konusunda, anadili Türkçe olanlara oranla daha olumlu olduğu şeklinde yorumlanabilir

SONUÇ VE TARTIŞMA

Bu araştırmada eğitim fakültesi öğrencilerinin demokratik inançlarının farklı değişkenlere göre incelenmesi amaçlanmıştır. Böylelikle öğretmen adaylarının demokratik inançları, ilişkili olabileceği faktörlerle anlaşılmasına çalışılmıştır. Bu çerçevede öğretmen adaylarının demokratik inançları yaş, cinsiyet, yaşanılan bölge, öğrenim görülen program, sınıf ve anadil değişkenlerine bağlı olarak değişip değişmediği anlaşılmasına çalışılmıştır. Araştırmanın sonucunda aşağıdaki sonuçlara ulaşılmıştır:

Öğretmen adaylarının demokratik inançlarının düzeyine ilişkin genel bir değerlendirme yapıldığında katılımcıların demokratik inançlarının en olumsuz olduğu boyutun adalet olduğu ve bu boyutta katılımcıların demokratik inançlarının “düşük” düzeyde olduğu görülmektedir. Eşitlik ve özgürlük boyutlarında ise katılımcıların demokratik inançlarının “orta” düzeyde olduğu anlaşılmaktadır. Yazıcı’nın (2011) sosyal bilgiler öğretmen adayları, Zehir-Topkaya ve Yavuz’un (2011) İngilizce öğretmen adayları ile yaptığı araştırmada ise öğretmen adaylarının demokratik değerlere sahip olma durumlarının yüksek olduğu anlaşılmaktadır. Yapılan bazı araştırmalarda ise (Carr, Pluim ve Howard, 2014; 2015) katılımcılar demokrasi konusunda ilgi ve kaygılarını dile getirmişler, aynı zamanda bunun nasıl uygulanabileceğinin farkında olmadıklarını belirtmişlerdir. Shechtman’ın (2002) yaptığı araştırmada demokratik inançları yüksek olan öğretmenler, okul yetkilileri (ör. Okul müdürü veya öğretmen eğitimleri) tarafından bu ölçeğe göre düşük puan alan öğretmenlerden daha etkili olarak değerlendirilmiştir. Dahası, demokratik inançlar konusunda yüksek puan alan öğretmenler, ölçekten düşük puan alan öğretmenlere oranla daha fazla öğrencilerin davranış sorunları ile ilgilenmek için yararlı stratejiler kullanmışlardır.

Bu araştırmanın sonucuna göre öğretmen adaylarının demokratik inançları yaşa göre değişim göstermemektedir. Yazıcı’nın (2011) sosyal bilgiler öğretmen adayları ile yaptığı araştırmada öğretmen adaylarının, Palavan’ın (2017) sınıf öğretmenlerinin demokratik değerlere sahip olma durumlarının, Karatekin, Meray ve Kuş’un (2013) öğretmen

adaylarının demokratik tutumlarının bu araştırmanın sonuçlarına paralel olarak, yaşa bağlı olarak anlamlı olarak değişmediği görülmektedir. Saracaloğlu, Evin ve Varol'un (2004) öğretmen adaylarının demokratik tutumlarıyla ilgili yaptığı araştırmada ise yaşa bağlı olarak anlamlı farklılıklar görülmektedir. Yapılan bu araştırmada yaşları 18-20 aralığında yer alan öğretmen adaylarının, 24 ve üzeri yaştaki öğretmen adaylarından daha olumlu demokratik tutuma sahip oldukları sonucuna ulaşılmıştır. Yılmaz'ın (2011) öğretmenlerin demokratik değerlere ilişkin görüşlerini ortaya çıkarmayı amaçlayan araştırmasında, öğretmenlerin demokratik değerlere ilişkin görüşlerinin yaşa göre değişim gösterdiği bulgusuna ulaşılmıştır. Bu araştırmada 21-30 yaş ve 41 yaş ve üstü gruptaki öğretmenlerin demokratik değerlere ilişkin görüşleri 31-40 yaş aralığında olan öğretmenlere göre daha olumludur. Yaş değişkenine göre genel bir sonuç çıkarıldığında, demokratik inançlarla yaş arasında bir ilişki bulunamamış, ancak demokratik tutum ve değerlerle ilgili yapılan bazı çalışmalarda ilişki bulunmuştur. Bu sonucun katılımcıların yaşlarıyla demokrasi tutumu, algısı ve değeriyle ilişkisinde bazı aracı değişkenlerin etki edebileceği söylenebilir.

Katılımcıların demokratik inançları eşitlik, özgürlük, adalet boyutlarında ve ölçeğin toplamında cinsiyete göre anlamlı olarak farklılaşmaktadır. Bu bulgu değerlendirildiğinde kadın katılımcıların erkeklere göre demokratik öğretmen inançları konusunda daha olumlu görüşlere sahip oldukları söylenebilir. Bu araştırma sonuçlarına benzer bir şekilde Büyükkaragöz, Kesici ve Yılmaz'ın (1995), Büyükkaragöz ve Kesici'nin (1996; 1997a; 1997b) ve Kesici'nin (2006, 2008) yaptığı araştırmalarda da demokratik inançlarla cinsiyet arasında kadınlar lehine anlamlı bir ilişki bulunmuştur. Kesici'nin (2008) öğretmenlerle yaptığı çalışmada, özellikle eşitlik ve adalet alt boyutlarında kadın öğretmenlerin erkek öğretmenlere göre demokratik inançlarının daha olumlu olduğu görülmektedir. Aynı şekilde, Shechtman (2002), kadın öğretmenlerin demokratik inançlarının erkek öğretmenlerden farklılaştığına dikkat çekmekte ve bu farklılaşmanın kadınlar lehine olduğunu belirtmektedir. Öğretmen adaylarının demokratik tutumlarıyla ilgili yapılan birçok araştırmada (Saracaloğlu, Evin ve Varol, 2004; Nalçacı ve Erçoşkun, 2006; Genç ve Kalafat, 2007; Gömleksiz ve Kan, 2008; Aydemir ve Aksoy, 2010; Yiğit ve Çolak, 2010; Gömleksiz ve Çetintaş, 2011; Özdaş, Ekinci ve Bindak, 2014; Yaşar-Ekici, 2014) cinsiyete göre anlamlı farklılıklar olduğu, kadın öğretmen adaylarının erkeklere göre demokratik tutumlarının daha olumlu olduğu görülmektedir. Dilekman (2000), Kılıç'ın (2010), Zehir-Topkaya ve Yavuz'un (2011) Karatekin, Merey ve Kuş'un (2013) öğretmen adaylarının, Gözütok (1995) ve Büyükkaragöz'ün (1990) Taçman'ın (2009) öğretmenlerin demokratik tutumlarıyla, Kesici, Pesen ve Oral'ın (2017) öğretmenlerin sınıf içi demokratik davranışlarıyla ilgili yaptığı araştırma sonucunda ise kadın ve erkekler arasında demokratik tutumlar ve demokratik davranışlar yönünden farklılık olmadığı görülmektedir. Yazıcı'nın (2011) sosyal bilgiler öğretmen adayları, Yılmaz'ın (2011), Oğuz'un (2011) ve Palavan'ın (2017) öğretmenler ile yaptığı araştırmada öğretmen adaylarının ve öğretmenlerin demokratik değerlere ilişkin görüşlerinin cinsiyete bağlı olarak anlamlı olarak değişmediği görülmektedir. Demoulin ve Kolstad'ın (2000) öğretmen adaylarıyla yaptığı çalışmada kadın öğretmen adaylarının erkek öğretmen adaylarına göre daha çok demokratik olgunluğa sahip olduğunu ortaya koymaktadır. Demokratik inançlarla ilgili yapılan çalışmalarda kadınların erkeklere göre daha olumlu inanca sahip oldukları söylenebilir. Bu bulgu kadınların toplumsal cinsiyet rolleriyle, cinsiyetler arasındaki eşitsizliklerle, kadınlara yönelik toplumsal kısıtlamalarla yakından ilişkili olduğu belirtilebilir.

Bu araştırma sonucunda öğretmen adaylarının demokratik inançları geldikleri bölgelere göre anlamlı olarak farklılaşmamaktadır. Yerleşim birimine ilişkin benzer bir sonuç Yazıcı'nın (2011) sosyal bilgiler öğretmen adaylarının demokratik değerlere ilişkin görüşlerini, Karatekin, Merey ve Kuş'un (2013) öğretmen adaylarının

demokratik tutumlarını ortaya koyduğu araştırma sonucunda da görülmektedir. Ancak okul bölgeleriyle demokratik inançlar arasındaki ilişkiyi incelemeyi amaçlayan bazı araştırmalarda (Lowham ve Lowham, 2015) ilişki bulunduğu sonucuna ulaşılmıştır. Lowham ve Lowham'ın (2015) Amerika Birleşik Devletleri'nde farklı okul bölgelerinde eğitimcilerin demokratik ve vatandaşlık inançlarıyla ilgili yaptığı çalışmada ise eğitimcilerin demokrasiyle ilgili inançları arasında farklılıklar olduğunu ortaya koymaktadır. Çünkü onlara göre sınıfta verilen eğitimlerin birbirinden farklıdır ve bu durum okul bölgelerinde de farklı demokrasi inancının gelişmesine neden olmaktadır. Bu bulgu değerlendirildiğinde demokratik inançlarla okul bölgeleri arasındaki ilişkiyi inceleyen daha yerel çalışmaların yapılmasına ihtiyaç olduğu belirtilebilir.

Katılımcıların demokratik inançları öğrenim gördükleri program değişkenine göre anlamlı olarak farklılaşmaktadır. Ölçeğin eşitlik ve özgürlük alt boyutlarında ve toplamında okul öncesi, adalet alt boyutunda ise okul öncesi ve sınıf öğretmenliği programlarında öğrenim gören adayların diğer programdakilere (fen bilgisi öğretmenliği, sosyal bilgiler öğretmenliği ve psikolojik danışma ve rehberlik) göre daha olumlu demokratik inanca sahip oldukları görülmektedir. Bu araştırmanın sonuçlarına paralel olarak Yıldırım'ın (2013) öğretmenlerin demokratik inançlarını ortaya koymak amacıyla yaptığı araştırma sonuçlarına göre sınıf öğretmenlerinin diğer bazı branşlardaki öğretmenlere göre (sosyal bilimler, fen bilimleri, beceri ve kültür, yabancı dil) her üç boyutta da daha olumlu demokratik inanca sahip oldukları görülmektedir. Öğretmenlerin demokratik tutumlarıyla ilgili yaptığı araştırmada Gözütok (1995) beden eğitimi, resim ve müzik öğretmenleri ile sosyoloji, psikoloji ve felsefe öğretmenleri arasında anlamlı bir ilişki olduğu, beden eğitimi, resim ve müzik öğretmenlerinin diğer grup öğretmenlere göre daha fazla demokratik tutuma sahip olduğunu bulmuştur.

Saracaloğlu, Evin ve Varol'un (2004) öğretmen adaylarının demokratik tutumlarıyla ilgili yaptığı araştırmada da çeşitli programlar arasında (beden eğitimi öğretmenliği ile Türkçe-edebiyat, tarih-coğrafya, yabancı diller ve sınıf öğretmenliği) anlamlı farklılaşmalar olduğu sonucuna ulaşmıştır. Aynı araştırmada öğretmenlerin branşlarıyla demokratik tutumları arasında ise anlamlı farklılaşma bulunmamıştır. Bulut (2006) öğretmen adaylarının demokratik tutumlarını çeşitli değişkenler açısından incelediği araştırmasında programlar arasında demokratik tutumlar yönünden farklılaşma olduğu görülmektedir. Bu araştırmada fen bilgisi öğretmen adaylarının PDR ve sınıf öğretmenlerinden demokratik tutumlar konusunda daha olumlu olduğu belirlenmiştir. Aydemir ve Aksoy'un (2010) yaptıkları araştırmada sosyal bölümlerdeki öğretmen adaylarının sayısal programdaki öğretmen adaylarına göre daha olumlu demokratik tutuma sahip oldukları görülmektedir. Gömleksiz ve Çetintaş'ın (2011) yaptığı araştırmada öğretmen adaylarının demokratik tutumları bölümlere göre demokratik tutumların farklılaştığı görülmektedir. Büyükkaragöz ve Kesici'nin (1996) yan alanları farklı branşlardaki (sosyal bilimler, Türkçe ve matematik) sınıf öğretmenleriyle yaptığı araştırma sonucunda öğretmenlerin yan alan branşlarıyla demokratik tutumları arasında bir farklılaşma olmadığı görülmektedir. Genç ve Kalafat'ın (2007), Ektem ve Sünbül'ün (2011) farklı bölümlerdeki öğretmen adaylarıyla yaptığı çalışmada da öğretmen adaylarının demokratik tutumlarıyla bölümler arasında farklılaşma olmadığı görülmektedir. Yılmaz'ın (2011) farklı branşlardaki öğretmenlerle ve Oğuz'un (2011) öğretmen adaylarıyla yaptığı çalışmada öğretmenlerin demokratik değerlerle ilgili görüşleri arasında farklılaşma görülmemektedir.

Demokratik değer ve tutumlarla program değişkenini ilişkilendiren araştırmalarla ilgili değerlendirme yapıldığında, ulaşılan birçok araştırma bulgusunun farklı sonuçlar içerdiği görülmektedir. Ancak demokratik inançlarla ilgili sınırlı sayıda yapılan

araştırmalarda okul öncesi ve sınıf öğretmenliği programındaki öğretmen adaylarının, diğer programlardaki adaylara göre daha olumlu demokratik inanca sahip oldukları ifade edilebilir. Demokratik tutumlarla ilgili yapılan araştırmalarda da sosyal programlarda öğrenim gören öğretmen adaylarının, fen ve matematik alanlarındakilere göre daha olumlu demokratik tutuma sahip olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Bu sonuçlar, sosyal alanların hem demokrasiyi kavramsallaştırma ve tartışmaya uygun olması hem de demokrasi ve onunla ilişkili kavramlara ders konuları arasında daha fazla yer vermesinden kaynaklanıyor olabilir.

Araştırmanın sonucunda öğretmen adaylarının demokratik inançlarının öğrenim gördükleri sınıflara göre anlamlı olarak farklılaşmadığı görülmüştür. Bu araştırmanın sonuçlarıyla benzer bir şekilde Yazıcı'nın (2011) sosyal bilgiler öğretmen adayları ile yaptığı araştırmada öğretmen adaylarının demokratik değerlere sahip olma durumlarının sınıfa bağlı olarak anlamlı bir değişim göstermediği sonucuna ulaşılmıştır. Yine Bulut'un (2006) fen bilgisi öğretmenliği, sınıf öğretmenliği ve PDR, Genç ve Kalafat'ın (2007) sınıf öğretmenliği, fen bilgisi öğretmenliği, İngilizce öğretmenliği ve Türkçe öğretmenliği alanındaki öğretmen adaylarıyla yaptıkları araştırmada, öğretmen adaylarının sınıflarına göre demokratik tutumlarında anlamlı bir değişim olmadığı görülmektedir. Benzer şekilde Naıçacı ve Erçoşkun'un (2006) sosyal bilgiler öğretmen adaylarının demokratik tutumlarını incelediği araştırmasında sınıflar arası bir farklılaşma olmadığı görülmektedir. Öğretmen adaylarını sınıflarıyla demokratik tutumları arasında anlamlı bir farklılaşma olmayan bu çalışmaların aksine İflazoğlu ve Çaydaş'ın (2004) sınıf öğretmenliğinde öğrenim gören 1. ve 4. sınıf öğretmenlerinin demokratik tutumlarını karşılaştırdığı araştırmasında 4. sınıf öğretmen adaylarının 1. sınıf öğretmen adaylarına göre daha yüksek demokratik tutuma sahip olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Demoulin ve Kolstad'ın (2000) yaptıkları araştırmaya göre de öğretmen adaylarının sınıf düzeyi yükseldikçe demokratik tutumlarının arttığı görülmektedir.

Araştırma sonucunda demokratik öğretmen inançları özgürlük alt boyutu ve ölçeğin toplamında onların anadillerine göre anlamlı olarak farklılaşmaktadır. Ölçeğin özgürlük alt boyutunda ve toplamında anadili Türkçe dışındaki diller olan öğretmen adaylarının demokratik öğretmen inançları, anadili Türkçe olanlara oranla daha olumludur. Alanyazında demokratik inanç, tutum, görüş ve değerlerle öğretmen ya da öğretmen adaylarının anadilinin bir değişken olarak alınmadığı görülmektedir. Ancak Lanahan ve Phillips'in (2014) Amerika Birleşik Devletleri (ABD) ve Bosna Hersek'teki sınıf öğretmeni adaylarının demokrasi ve demokrasi eğitime ilişkin inançlarını karşılaştırdığı araştırmasında, ABD'li öğretmen adaylarının demokrasi konusunda kendilerini eksik gördüklerini ve vatandaşlık eğitimini demokrasi için bir araç olarak kabul ettiklerini, Bosna Hersekli öğretmen adaylarının ise demokrasiyi ve onunla ilgili becerileri ülkelerini korumak için öğrencilere öğretme anlayışında oldukları sonucuna ulaşılmıştır. Bu sonuç değerlendirildiğinde, anadili Türkçeden farklı olan öğretmen adaylarının demokratik inançlarının daha olumlu olmasının, onların kendi kültürlerini daha özgürce yaşama isteğinin eğitime yansımaları olarak düşünülebilir. Bununla ilgili derinlemesine nitel araştırmaların yapılması, konunun daha etkili anlaşılması için yararlı olabilir.

Sonuçlar kısaca değerlendirildiğinde, Pajares'in (1992) vurguladığı gibi öğretmen inanç, tutum ve algıları onların güncel davranışlarını etkilemektedir. Konuyla ilgili yapılan araştırmalar doğrultusunda, öğretmen adaylarının demokratik inançlarının eğitim süreci içerisinde pratik yaşamla desteklenmesi, Shechtman'ın (2002) "olumlu demokratik inanca sahip olan öğretmenlerin başarılı öğretim davranışı gösterdikleri" düşüncesini eyleme geçirebilecektir. Bu nedenle Almog ve Shechtman'ın (2007) belirttiği gibi öğretmenlerin bilgi, teknik ve yöntem edinmesine yardımcı olmanın yanı sıra, onlarla birlikte çalışmak ve demokratik değerlere dayalı bir eğitim yaklaşımını

kristalleştirmek için onlara yardımcı olmak önemlidir. Nitekim, birtakım ampirik çalışmalar öğretmen etkililiğinin ve demokratik değerlerin artırılmasına yönelik programların etkili olduğunu göstermiştir.

KAYNAKÇA

- Almog, O. ve Shechtman, Z. (2007) Teachers' democratic and efficacy beliefs and styles of coping with behavioral problems of pupils with special needs, *European Journal of Special Needs Education*, 22(2), 115-129.
- Aydemir, H. ve Aksoy, N. D. (2010). Eğitim fakültesi öğrencilerinin demokratik tutumlarının bazı değişkenlerle ilişkisi: Malatya örneği, *Erzincan Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 12(1), 265-279.
- Bulut, N. (2006). Bir grup üniversite öğrencisinin demokratik tutumları ile çeşitli değişkenler arasındaki ilişkiler, *Kuram ve Uygulamada Eğitim Yönetimi*, 45, 37-59.
- Büyükkaragöz, S. (1990). *Ortaöğretimde demokrasi eğitimi*. Ankara: Türk Demokrasi Vakfı Yayını.
- Büyükkaragöz, S. S. ve Kesici, Ş. (1996). Öğretmenlerin hoşgörü ve demokratik tutumları, *Eğitim Yönetimi*, 2(3), 353-365.
- Büyükkaragöz, S.S., Kesici, Ş. ve Yılmaz, A. (1995). *Yükseköğretim Programları ve Demokratik Tutumlar (Higher Education Programs and Democratic Attitudes)*, Ankara: Turkish Democracy Foundation Publications.
- Büyükkaragöz, S.S. ve Kesici, Ş. (1997a). Demokrasi eğitimi konusunda yapılan araştırmalar ve demokratik tutumlar konusunda yapılan araştırmalarda karşılaşılan sorunlar (Studies on democracy education and some problems encountered in studies conducted on democratic attitudes), *The 5th Congress of National Social Sciences*, Ankara.
- Büyükkaragöz, S.S., ve Kesici, Ş. (1997b). Öğretmenlerin insan hakları ile ilgili görüşleri ve demokrasi konusundaki tutumları (Teachers' views on human rights and their attitudes on democracy), (Selçuk University research Fond no.024), Konya, Selçuk University.
- Carr, P. R., Pluim, G., ve Howard, L. (2014). Linking global citizenship education and education for democracy through social justice: What can we learn from the perspectives of teacher-education candidates? *Journal of Global Citizenship and Equity Education*, 4(1), 1-21.
- Carr, P. R., Pluim, G., ve Howard, L. (2015). Engagement with the mainstream media and the relationship to political literacy: The influence of hegemonic education on democracy, *Critical Education*, 6(15), 1-16.
- Cevizci, A. (2011). *Felsefeye giriş*. Ankara: Nobel Yayıncılık.
- Creswell, J. W. (2014). *Research Design: Qualitative, Quantitative, and Mixed Methods Approaches*. London: SAGE Publications Ltd.
- Çınar, İ. (2012). *Öğrenci kulüpleri ve demokrasi kültürü*. Ankara: Ütopya Yayınevi.
- Çöllü, E. F. ve Öztürk, Y. E. (2006). Örgütlerde inançlar-tutumlar tutumların ölçüm yöntemleri ve uygulama örnekleri bu yöntemlerin değerlendirilmesi, *Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Meslek Yüksek Okulu Dergisi*, 9(1-2), 373-404.
- Dadvand, B. (2015). Teaching for Democracy: Towards an Ecological Understanding of Pre-Service Teachers' Beliefs. *Australian Journal of Teacher Education*, 40(2). <http://dx.doi.org/10.14221/ajte.2015v40n2.6>
- Demirbolat, A. (1997). Eğitim-demokrasi ilişkisi. Demokrasi ve insan hakları. *Eğitimbilime giriş* (139-166). Ankara: Gazi Kitabevi Yayınları.
- Demoulin, D.F. ve Kolstad, R. (2000). Assessing the gains of behavioral dynamics essential for success in democracy for teacher education students, *College Student Journal*, 34(3), 417 - 422.
- Dewey, J. (1996). *Demokrasi ve eğitim* (çev. M. S. Otaran). İstanbul: Başarı Yayıncılık.

- Dilekmen, M. (2000). Sınıf öğretmenliği öğretmen adaylarının demokratik tutumlarının çeşitli değişkenler açısından incelenmesi. *II. Ulusal Öğretmen Yetiştirme Sempozyumu (10-12 Mayıs)*, Çanakkale.
- Ektem, I. S. ve Sünbül, A. M. (2011). Öğretmen adaylarının demokratik tutumları üzerine bir araştırma, *Ahmet Keleşoğlu Eğitim Fakültesi Dergisi*, 31, 159-168.
- Freire, P. (2003). *Ezilenlerin pedagojisi* (Çev. D. Hattatoğlu ve E. Özbek). (4. Basım). İstanbul: Ayrıntı Yayınları.
- Gallavan, P. N. (2008). Examining teacher candidates' views on teaching world citizenship, *The Social Studies*, 99(6), 249-254. <http://dx.doi.org/10.3200/TSSS.99.6.249-254>
- Genç, S. Z. ve Kalafat, T. (2007). Öğretmen adaylarının demokratik tutumları ile problem çözme becerilerinin çeşitli değişkenler açısından incelenmesi. *Pamukkale Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 2(22), 10-22.
- Gewirtz, S. (1998). Conceptualizing social justice in education: Mapping the territory, *Journal of Educational Policy*. 13(4), 469-484.
- Gömleksiz, M. N. ve Kan, A. Ü. (2008). Eğitim fakültesi ve tezsiz yüksek lisans programlarına kayıtlı öğretmen adaylarının demokratik tutumlarının değerlendirilmesi, *Milli Eğitim Dergisi*, 178, 44-64.
- Gömleksiz, M. N. ve Çetintaş, S. (2011). Öğretmen adaylarının demokratik tutumları (Fırat, Dicle, 7 Aralık, Cumhuriyet ve Erzincan Üniversiteleri Örneği), *Dicle Üniversitesi Ziya Gökalp Eğitim Fakültesi Dergisi*, 17, 1-14.
- Gözütok, D. (1995). *Öğretmenlerin demokratik tutumları*. Ankara: TDV Yayını.
- Grant, C. (1989). *Equity, equality, teachers and classrooms life*. Equity in Education. (Ed. W.G. Seceda). Philadelphia: The Falmer Press,.
- Gülmez, M. (1996). *İnsan hakları eğitimi hakkı*. Ankara: TODAİE, İnsan Hakları Araştırma ve Derleme Merkezi.
- İflazoğlu, A. ve Çaydaş, E. (2004). Sınıf öğretmenliği anabilim dalında okuyan birinci sınıf öğrencileri ile dördüncü sınıf öğrencilerinin demokratik tutumları ile otoriter tutumları arasındaki ilişkinin incelenmesi. *XIII. Ulusal Eğitim Bilimleri Kurultayı (6-9 Temmuz)*, Malatya.
- Karasar, N. (2012). *Bilimsel araştırma yöntemi*. Ankara: Nobel Yayıncılık.
- Karatekin, K., Merey, Z. ve Kuş, Z. (2013). Öğretmen adayları ve öğretmenlerin demokratik tutumlarının çeşitli değişkenler açısından incelenmesi, *Kastamonu Eğitim Dergisi*, 21(2), 562-574.
- Kesici, Ş. (2006). Demokratik olmayan öğretmen inanç ölçeğinin Türkçe formunun geçerlik ve güvenirlik çalışması, *Eğitim Araştırmaları Dergisi*, 6(24), 143-152.
- Kesici, Ş. (2008). Democratic Teacher Beliefs According to the Teacher's Gender and Locus of Control, *Journal of Instructional Psychology*, 35(1), 62-69.
- Kesici, A., Pesen, A. ve Oral, B. (2017). Öğretmenlerin sınıf içi demokratik davranışlarının çeşitli değişkenlere göre incelenmesi, *Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi*. 16(60), 34-45.
- Kılıç, D. (2010). Changes in democratic attitudes of trainee teachers over time, *Social behavior and personality*, 38(9), 1211-1218.
- Lanahan, B. K. ve Phillips M. S. (2014). 'It is like putting fire in the children's hands': a comparative case study of pre-service teachers' knowledge of and beliefs about education for democracy in an established and emerging post-conflict democracy, *Compare: A Journal of Comparative and International Education*, 44(3), 394-415. DOI: 10.1080/03057925.2012.721583
- Leenders, H., Veugelers, W., ve Kat, D. E. (2008). Teachers' views on citizenship education in secondary education in the Netherlands, *Cambridge Journal of Education*, 38(2), 155-170. <http://dx.doi.org/10.1080/03057640802063106>
- Lipson, L. (1999). *Demokrasinin Felsefesi* (Çev. M. Erdoğan), Sosyal ve Siyasal Teori- Seçme Yazılar (Der. Atilla Yayla). Ankara: Siyasal Kitabevi. s. 17-23.

- Lowham, E. A. ve Lowham, J. R. (2015). Civic meanings understanding the constellations of democratic and civic beliefs of educators, *Democracy & Education*, 23(1), 1-13.
- Martin, L. A. (2010). A comparative analysis of teacher education students' views about citizenship education, *Action in Teacher Education*, 32(2), 56-69. <http://dx.doi.org/10.1080/01626620.2010.10463550>
- Nalçacı, A. ve Erçoşkun, M. H. (2006). Sosyal bilgiler öğretmen adaylarının demokratik tutumlarının çeşitli değişkenler açısından incelenmesi, *Atatürk Üniversitesi Kâzım Karabekir Eğitim Fakültesi Dergisi*, 14, 241-257.
- Novak, J. M. (1994) *Democratic teacher education*. New York: University of New York Press.
- O'Brien, L. M. (2003) Research into Practice: Teacher Education for a Democratic Society, *Childhood Education*, 79(6), 376-378.
- Oğuz, A. (2011). Öğretmen adaylarının demokratik değerleri ile öğretme ve öğrenme anlayışları, *Değerler Eğitimi Dergisi*, 9(22), 139-160.
- Osler, A. (2011). Teacher interpretations of citizenship education: national identity, cosmopolitan ideals, and political realities, *Journal of Curriculum Studies*, 43(1), 1-24. <http://dx.doi.org/10.1080/00220272.2010.503245>
- Özdaş, F., Ekinci, A. ve Bindak, R. (2014). Öğretmenlerin demokrasiye ilişkin tutumlarının bazı değişkenler açısından incelenmesi, *İnönü Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 15(3), 65-81. DOI: 10.17679/iuefd.15384557
- Özsoy, S. (2002). *Yükseköğretimde hakkaniyet ve eşitlik sorunsalı: Türkiye'deki finansal yapıyla ilgili bir çözümleme (yayınlanmamış doktora tezi)*. Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Palavan, Ö. (2017). Sınıf öğretmenlerinin empatik eğilimleri ile demokratik değerlere sahip olma düzeylerinin incelenmesi, *İnönü Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 18(1).
- Pajares, F. (1992). Teachers' beliefs and educational research: cleaning up a messy construct, *Review of Educational Research*, 62, 307-332.
- Parker, W.C. (1996). *Curriculum for democracy*. In *Democracy, education and schooling*, (ed. R. Soder), 182-210. San Francisco, CA: Jossey-Bass.
- Peterson, A. ve Knowles, C. (2009). Active citizenship: a preliminary study into student teacher understandings, *Educational Research*, 51(1), 39-59. <http://dx.doi.org/10.1080/00131880802704731>
- Saracaloğlu, A. S., Evin, İ. ve Varol, S. R. (2004). İzmir ilinde çeşitli kurumlarda görev yapan öğretmenler ile öğretmen adaylarının demokratik tutumları üzerine karşılaştırmalı bir araştırma, *Kuram ve Uygulamada Eğitim Bilimleri*, 4(2), 335-364.
- Saraç-Süzera, S. ve Alagözlü, N. (2010). Examining pre-service teachers' beliefs on democracy and democratic education, *Procedia Social and Behavioral Sciences*, 2, 2397-2401. <http://dx.doi.org/10.1016/j.sbspro.2010.03.344>
- Shechtman, Z. (2002). Validation of the Democratic Teacher Belief Scale (DTBS), *Assessment in Education*, 9(3), 363-377 DOI: 10.1080/0969594022000027672
- Taçman, M. (2009). İlköğretim Sınıf Öğretmenlerinin Demokratik Tutumları, İlköğretim sınıf öğretmenlerinin demokratik tutumları. www.world-educationcenter.org/index.php/cjes/article/.../6/9. Erişim Tarihi: 15.03.2018
- Touraine, A. (1997). *Demokrasi nedir?* (Çev. O. Kunal). İstanbul: Yapı Kredi Yayınları.
- Touraine, A. (2002). *Eşitliklerimiz ve farklılıklarımızla birlikte yaşayabilecek miyiz?* (Çev. O. Kunal). İstanbul: Yapı Kredi Yayınları.
- Yaşar-Ekici, F. (2014). Öğretmen adaylarının demokratik tutumları ve demografik özellikleri arasındaki ilişkinin incelenmesi, *Turkish Studies*, 9(11), 593-602.
- Yazıcı, K. (2011). Sosyal bilgiler öğretmen adaylarının demokratik değerlerinin çeşitli değişkenler açısından incelenmesi, *Eğitim ve Bilim*, 36(159), 165-178.

- Yiğit, E. Ö. ve Çolak, K. (2010). Democratic attitudes of social studies pre-service teachers, *The International Journal of Research in Teacher Education*, 1, 82-95.
- Yıldırım, A. (2013). İlköğretim okulu öğretmenleri, yöneticileri ve il eğitim denetmenlerinin demokratik inanç düzeylerine ilişkin görüşleri, *Milli Eğitim*, 42(197), 25-37.
- Yılmaz, K. (2011). İlköğretim Okulu Öğretmenlerinin Sınıf Yönetimi Tarzları ile Demokratik Değerlere İlişkin Görüşleri Arasındaki İlişki, *Değerler Eğitimi Dergisi*, 9(21), 147-170
- Zehir Topkaya, E. ve Yavuz, A. (2011). Democratic Values and Teacher Self-Efficacy Perceptions: A Case of Pre-Service English Language Teachers in Turkey, *Australian Journal of Teacher Education*, 36(8), 31-48.